

INSIGHT/OVERSIGHT

תרגומה המילולי לעברית של כותרת תערוכתו החדשה של דניאל רוזבארט, תגרע באופן מיידי מן המאפיין המהותי של עבודתו – הסמיוטיקה, שפת הסימנים, ובכלל זה כמובן סימני השפה. המרכיב של זהות ושינוי, כמו צמדים של תכנים או מושגים, הקרובים במובן הצורני אך שונים במובן המשמעותי, הוא יצוג מובהק של העמדה הפלוסופית. הסמיוטיקה נעוצה במחקריהם של הפילוסוף האוסטרי לודוויג ויטגנשטיין והבלשן השוויצרי פרדיננד דה סוסר בראשית המאה, אשר חקרו את מבנה השפה ותפקידה התקשורתית והארגוני. השימוש בדה-קונסטרוקציה בין אמני הפוסט מודרניזם נובע מהסמיוטיקה, כאשר הם חוקרים ומפרקים סטריאוטיפים חברתיים, מיתוסים וקלישאות על כוח ומיגדר שהועברו והתחזקו דרך מערכת הסימנים של המדיה. כאמור, האנליזה הסמיוטית מגלה את הגוון במשמעויות הפוטנציאליות הנובעות מהשוני ומהפער בין התוכן הגלוי של ה'טקסט' או יצירת האמנות, ובין גבולותיה התרבותיים או הלשוניים. בשפת התנ"ך (בעברית בלבד) בולטת תופעה לשונית זו כסימן מובהק של משמעויות גלויות ונסתרות, אשר שימשו כתשתית עיונית באין ספור מדרשי חז"ל הנוגעים בפרשנות התורה. המילה העברית ל insight תהיה הבחנה דקה, ראייה חודרת, ול-OVERSIGHT : השגחה, פיקוח. כמובן שמצלול המילים אינו מתפקד במעבר לעברית, (כפי שאין אפשרות לתרגם את כפל הלשון בתנ"ך אל שפה זרה), אך יחד עם זאת נמצא כי המילה השגחה, הרי משמעותה גם פיקוח אך גם שם נרדף להשגחה עליונה, משמע אלוהות.

כך גם למשל, מתפקד שמו של הפרוייקט הקודם של דניאל רוזבארט MEDITATION/ MEDIATION שהוכן עבור מרכז BARUCHELLO ברומא. מדיטציה, - מול המושג של תיווך, פיוס, משמעותה של הגדרה אחת מאפיינת את קודמתה, באמצעות הפיוס עם העצמי, והתיווך בין הגוף לנשמה, מתרחשת המדיטציה. ב-1993 התחיל הפרוייקט שהוגדר על ידי האמן "מצבי רחוב סמיוטיים" (SEMIOTIC STREET SITUATIONS). במקומות שונים בעולם הוא מציב 12 קערות מתכת בסביבות משתנות, ומאפשר לרצף אירועים אקראיים להתרחש מולן או איתן. התיעוד של ההתרחשות הוא חלק אינטגרלי של מעשה האמנות. באופן כזה נוצרת אינטראקציה משמעותית בין האמן ובין החברה, הסביבה שמחוצה לו. מאז סוף שנות הששים ותחילת השבעים, הפך הצילום לחלק הומוגני משדה האמנות והתיאוריה, אלה השנים בהן ניתן הדגש לטיפול המושגי בשפה, תפישת האמנות כאידיאה, והאמנות כפעולה. דניאל רוזבארט יוצר באופן אידיאי סביבה בתוכה הוא פועל ומפעיל בה זיקות וקשרים מיידיים. באמנות הפעולה הזיקה בין תנועה אחת לזו שבה אחריה, מכילה את פוטנציאל המשמעות, ומאפשרת את התנאים לקיומן של אינטראקציות בין מיקרוקוסמוס ומקרוקוסמוס. נקודת הפתיחה היא הנקודה הפנימית, הבחירה, הרצון, המתבטאת בהצבת הקערות במקום מיוחד לרגע מסוים. זוהי מעין קונסטלציה קוסמוגנית המותחת קווי יחס של קיום, של תנועה וחוסר תנועה, ריקות ומלאות.

אמר רבי נחמן מברסלב: "ודע שההסתכלות עושה כלי, - דהיינו גבול וזמן. כי מקודם הדבר הוא בלא גבול, וכשרואה הדבר, - נעשה לו גבול" (ליקוטי מוהר"ן, עו). עצם ההתבוננות מחייה, ומאפשרת את קיומו של האובייקט, והראייה הרי היא גם פנימית בתובנה שלה, וגם חיצונית בתפישה שלה. המדיטציה עצמה אינה אלה אותו תהליך של התרוקנות והתמלאות, התרוקנות מן התכנים, והתחברות אל המהות, באמצעות העצמי, (SELF) אל המוחלט. הקערות מעוררות בעת ובעונה גם איזכורים של קיום חומרי = אוכל, הכלה, וגם של קיום רוחני, כמו בקערות קיבוץ נדבות המשמשות נזירים לקבץ נדבות לשם שבירת האגו, וחיוזוק העצמי. בקערה הריקה מהדהד החלל הריק, כפי שמהדהד בקואן הזן "קולה של היד האחת". העמדה הידועה בפלוסופיה של הזן כ-סטורי (SATORI) היא הציר של חיים בזן. זהו גם הצעד האחרון וגם הראשון בעת ובעונה, כיוון שכדי לזכות בסטורי, משמעו לחוות את המצב התמים, הטבעי של התודעה, ממנה נובעות כל הפעולות ובה מתקיימת ההכרה מוארת בהרמוניה של החיים. הסטורי הוא ה'מקל', המוט המשמיע צליל בגונג והורס את דממת הבורות.

האמנות של דניאל רוזבארט מתנהלת בזיקות אל הזולת. זהו סימון ברור של תחום התייחסות, - הגילוי של העצמי באמצעות הזולת. כך מתקיימת האפשרות לכל מה שקורה באופן אקראי להיות חלק מן התכנים. התובנה הפנימית ה-INSIGHT מתחברת עם המבט של ההכרה, - התפישה המושגית ה-OVERSIGHT שתי דרכי ההתבוננות יוצרים את השלם, או את השלום, ההשלמה. על כך נאמר בזהר בעניין 'כלי שלום', על הפסוק: "עושה שלום במרומיו" איוב, כה, ב, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום" ומהו השלום, - שמחבר שני הפכים".

על דברים אלה דרשו חכמים, "עושה שלום במרומיו" בין מלאך של אש, ובין מלאך של מים, הקב"ה עושה שלום ביניהם ומחברם יחד.

מים ואש כשני ניגודים שבאמצעות כחות עליונים מתקיימים בכפיפה. הראייה הסימבוליסטית של הקבלה, המזינה גם עולמו הרוחני של דניאל רוזבארט, אינה מצומצמת בתורה בלבד, תבל ומלואה הספוגים שפע אלוהי, משמשים אספקלריה סימבולית להווייה אלוהית. אמנם במציאות הממשית מאפיל על האור הגנוז מסך עבה, אך בעלי העיניים הפקוחות מסוגלים להציץ מעבר למסך ולראות בכל דבר ובכל התרחשות את קרינת הזוהר האלוהי הנעלם. (זוהר, עמוד קמה), ביחס לכך יאמר רבי נחמן מברסלב כי ב-12 שעות היום והלילה יש 12 צירופי הווייה, בכל שעה יש צירוף אחר. הבחירה של דניאל רוזבארט בצירופים שונים ובמספר 12 לקערות, יוצרת איזכורים רבים של פרשנות, הן כמספר החודשים, השבטים, ונוסחאות התפילה, ובודאי משמעויות רבות ומגוונות על פי הקונטקסט התרבותי. הקערה היא הצורה הנפחית של המעגל, ומסומלת על ידי העגול שהוא הסימבול הבסיסי לשמש, ליקום, אלמנט של החזרה הנפחית המופיע כמעט בכל התרבויות בעולם. המעגל הפך להיות סמל הזהב הטהור אצל האלכימאים בימי הביניים, העומד במעגל פנימה, מוגן משדים ורוחות, ובאדריכלות של ימי הביניים, מסמל המעגל את הבינה. הצופה חווה את קו המעגל כתנועה סבובית אינסופית בלי נקודת התחלה או סוף, כדברי הרקליטוס, כל נקודה על פני המעגל היא גם התחלתו וגם סופו, זוהי הצורה המעוררת תחושה ורגש יותר מכל צורה אחרת, והצופה בהתאם לאופיו יתפוש את עצמו ביחס לפנים או לחוץ המעגל. השאיפה פנימה היא שאיפה - אל מרכז, אל נקודת אינסוף, התחלה. מצד שני, קורנת אנרגיה מן המרכז הבלתי נראה או הנראה החוצה, אל הסובב. ההתחלה על פי ויטגנשטיין היא לא "במילים מסוימות אלא בנסיבות או בפעילויות מסוימות", לו באתם אל שבת זר שאת שפתו אינכם יודעים כלל והייתם רוצים לדעת אילו מילים מתאימות ל"לטוב", "נאה" וכו', מה הייתם מחפשים? הייתם מחפשים חיזוקים, מחוות אוכל. " (לודוויג ויטגנשטיין פרקים באסתטיקה עמ' 15 הוצ' הקבה"מ). הפעולה היא המעשה הראשוני, צירוף המקרים, האקראיות והמקוריות של הפעולה הם אותנטיים, ועל כן כל מחווה של תנועה שהאמן מסמן, היא אמירה, שם מתחילה היצירה, אחריה יכולה לבוא הפרשנות. כמו המיתוס עצמו, הסינכרוניות מגשרת על הפערים בין מודע ות מודע בין עולם השכל והעולם של האירועים האובייקטיביים. אין פלא אם כך, שהסינכרוניות באופן מוחלט מובנת בשפה של המיתוס" סינכרוניסטיית מדע מיתוס והטריקסטר, אלן קומבס ומרק הולנד (הוצ' פלוריס)

Like myth itself, synchronicity bridges the gaps between the conscious and the unconscious, between the world of mind and the world of objective events. Not surprisingly, synchronicity is therefore ultimately best comprehended in the language of myth" (synchronicity, science, myth and the trickster, Allan Combs and Mark Holland, Floris books, 31)

ורדה גנוסטר, אוצרת